

הוספה בשורת הגאולה

פח.

ועוד ועיקר, לזעוק להקב"ה על אריכות הגלות, "עד מתי"... ולבקש ולדרוש ולעשות כל מה שאפשר שתיכף ומיד תבוא הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

. . . בני נמצאים כבר בגלות יותר מאלף ותשע מאות שנה ומשיח צדקנו עדיין לא בא!... כבר סיימו כל עניני העבודה דזמן הגלות, וכבר נעשו כל הפעולות בכל האופנים האפשריים (כולל ובמיוחד ע"י השמחה בחודש אדר במשך ששים יום), ולא יודעים מה ניתן לעשות עוד, ואעפ"כ, עובר עוד שבוע, עוד יום ועוד רגע, ועדיין לא באה הגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממשי!

(משיחות ג', ועש"ק וש"ק פ' תצוה, ז', יו"ד ו"א אדר ראשון תשנ"ב)

לזכות

החייל ב"צבאות השם" מנחם מענדל שיחי
ליום הולדתו השישי לאוי"ט, ביום י"ג אדר - תענית אסתר ה'תש"פ
ולזכות אחותו ואחיו
חיילי "צבאות השם" גיטא ושניאור זלמן שיחיו
*

נדפס ע"י הוריהם

הרה"ת ר' לוי יצחק וזוגתו מרת חי' שרה שיחיו צייטלין

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש

פורים

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק טז

(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי

"מכון לוי יצחק"

כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
שבעים שנה לנשיאת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

א. אין זכר לקבלת התורה על ידי ישראל בפורים

על הפסוק¹ „קיימו וקבלו היהודים” אומרים חז”ל²: „קיימו מה שקיבלו כבר”, שה, מודעא רבה לאורייתא, כביכול, לאיי-קיום התורה מפני שבשעת מתן תורה, כפה הקדוש-ברוך הוא עליהם את ההר כגיגית...”, בטלה בימי הפורים, כי „הדר (=שוב) קבלוה בימי אחשורוש”.

מובן, שקבלת התורה על-ידי ישראל מרצונם בימי הפורים היא ענין עיקרי ביותר. ואין מובן, לכאורה: מדוע לא נקבע שום מעשה בימי הפורים לזכר ש, הדר קבלוה בימי אחשורוש?

אמנם, הסיבה לכך שקיבלו את התורה על עצמם שוב מדעתם היא, מאהבת הנס שנעשה להם³, אך בכל זאת קשה להבין מדוע אין זכר לענין העיקרי ביותר⁴ שהנס גרם – גמר ושלימות מתן תורה, קבלת התורה מדעתם של ישראל.

ב. ההבדל בין מעשה מאונס לבין מעשה מרצון

ויש לומר, שאדרבה, ענין זה מתבטא בכל המצוות המיוחדות של פורים: א) מקרא מגילה, ב) משלוח מנות, ג) מתנות לאביונים, שאלה הן המצוות המיוחדות ביותר את פורים משאר החגים

[לעומת המצוות והענינים האחרים שבפורים – קריאת התורה, אמירת ועל הניסים בתפילה ובברכת המזון, איסור הספד ותענית,

סעודה, משתה ושמחה – שיש (כדוגמתם) בשאר החגים]⁵.

כדי להבין זאת יש להקדים ולהבהיר את ההבדל בין מעשה שעושה האדם על-ידי כפיה ואונס, לבין מעשה הנעשה ברצון ומדעת: כאשר האדם עושה דבר-מה בעל-כרחו ובכפיה, הוא מבצע זאת רק באופן המצומצם ביותר שנדרש (כדי לצאת ידי חובתו). ואילו כאשר הוא עושה מעשה מרצונו העצמי, אין הוא מסתפק ביציאת ידי חובה, אלא הוא משתדל ומחפש מה להוסיף וכיצד להדר במעשהו, יותר מן הנדרש על פי החובה המוטלת עליו.

דבר זה מתבטא במה ש, קיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם” – על-ידי המצוות של קריאת המגילה (וכתיבתה⁶), משלוח מנות ומתנות לאביונים.

ההסבר הוא: מצד אחד שלושה דברים אלו אינם חדשים ממש, ומצד שני יש בהם תוספת לגבי מה שהיו לפני-כן:

ענין המגילה איננו חדש, כבר היו לפני כן ספרי קודש, תורה נביאים וכתובים – אך בכל זאת נוסף על-ידי המגילה עוד ספר לספרי הקודש על-ידי בקשה מיוחדת, כתבוני לדורות⁷, שהפכה את הנס לאחד מהניסים הכתובים⁸ (לפחות סופם⁹). וכך גם לגבי קריאתה¹⁰ – הקריאה בתורה כבר היתה קיימת לפני כן, וכן ענין סיפור הנס באופן כללי קיים גם בחגים אחרים, אך כאן נוספת הקריאה

הסעודה באופן של „שותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו” – „ימי משתה ושמחה”, כי הענין של „קבלוה בימי אחשורוש” ו, קיימו מה שקבלו כבר” במתן תורה, מתבטא בביטול הדעת וההבנה, עד שהיהודי מגיע ל, התפשטות הגשמיות”, בדומה לנאמר על נבואה – כפי שאומר הרמב”ם⁵⁷ – „כולן אין רואין... אלא בחלום בחזיון לילה או ביום אחד שתיפול עליהן תרדמה .. וכולן כשמתנבאים אבריהן מזדעזעין וכח הגוף כשל ועשתנותיהם מתטרפות...”.

ולכן גם חובת השמחה של ימי המשתה והשמחה היא באופן בלתי מוגבל „עד שישתכר וירדם⁵⁸ בשכרותו”, כאשר מתבטלים⁵⁹ מציאותו ועשתונותיו.

ג. ביום טוב השמחה מוגבלת, בפורים – בלתי מוגבלת

ומסיבה זו אומר הרמב”ם „מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים מלהרבות בסעודתו ובשלוח מנות לרעיו”: אמנם, מהותן של כל שלוש המצוות הללו היא השמחה, אבל „אין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים...”: השמחה היא אמיתית ושלימה עד כדי יציאה מוגבלות המציאות העצמית וכניסה למצב של „לא ידעי” – המתבטא בקבלת תורתו של הקב”ה – כאשר מרבים במתנות לאביונים, שבאמצעותם מראה האדם שלשמה „לב עניים... גורם אצלו לשמחה גדולה יותר מן הסעודה והשמחה הפרטית שלו ואפילו יותר מן הסעודה עם „רעיו” (אנשים כערכו)⁶⁰.

אך אין הדבר כן לגבי יום-טוב, שחובת השמחה ביום-טוב היא מצות „ושמחת בחגך”⁶¹. כאן אין קיימת החובה „לבסומי עד דלא ידעי”, „עד שישתכר”, עד ליציאת האדם ממציותו העצמית – ואדרבה, כפי שמוכן מדברי הרמב”ם, כדלעיל, אם אין ענינים ומרי נפש, מספיקה השמחה הפרטית, ואין נפגמת מצות „ושמחת בחגך” שלו, שהיא מוגבלת.

רק כאשר הוא „נועל דלתות חצירו”, כאשר הוא שולל שמחת יום-טוב מן העניים במעשה ממש, אז אין זו שמחת מצוה, אלא שמחת כריסו.

יא. יתרון השמחה בפורים – עד דלא ידעי

וזהו היתרון של השמחה בחג הפורים, שצריכה להיות עד דלא ידעי, מעל לכל ידיעה והגבלה – ושמחה גדולה ומפוארת כזו נגרמת כאשר משמחים לב העניים וכו’.

ועל כך מוסיף הרמב”ם, שלא זו בלבד שצריך לשמוח בבחינת „לא ידעי”, עד אשר „ישתכר וירדם בשכרותו”, שבכך מתקיים „הדר קבלוהו...” כדלעיל,

אלא יותר מכך: „המשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה”, כי ענין זה, ששמחת יהודי אומלל אחר גורמת לו שמחה גדולה ומפוארה, אינו שייך לנבוא, שהוא מציאות בפני עצמו וקרוב אצל עצמו⁶², ואשר על כן מציאותו ושמחתו הפרטית חשובים אצלו יותר משמחת הזולת ובמיוחד בשמחתו של הפחות ממנו, אלא רק אצל שכינה. ויהודי יכול להגיע לדרגה זו רק מפני שהוא „דומה לשכינה”.

ועל-ידי התנהגות כזו הוא מקיים את הענין של „ימי משתה ושמחה” בשלמות, כי אז מתגלה במעשהו במלואו הענין של „הדר קבלוה בימי אחשורוש” – „קיימו מה שקבלו כבר”.

(משיחת פורים תשל”ו)

1) אסתר ט, כו.
2) שבת פה, א.
3) פרש”י שבת שם ד”ה בימי. ועד”ז בתוד”ה מודעה שבת שם, קבלו מדעתם מאהבת הנס.
4) להעיר ממגילת סתרים לאסתר (שם, ט בסופו): והא דמרדכי כתב כו’.

57) הל’ יסודי התורה פ”ו ה”ב.
58) להעיר משהש”ר פ”א, יב (ב) דלפני קבלת התורה „ישנו להם לישראל כל אותו הלילה”. וראה לקו”ש [המתורגם] ח”ד ע’ 6, ש”ל שזו היתה ההכנה שלהם לקבלת התורה. ולהעיר משה”מ תשי”א ע’ 11 ואילך.
59) ראה תו”א צה, סע”ד ואילך. ובכ”מ.
60) וי”ל דמשלוח מנות מכיון שזוהו „לחבירו”, ה”ו רק בחי’ „לא ידעי” בהאדם עצמו, היינו שלימות בחי’ השמחה דלא ידעי שבמשתה וסעודה שלו. ולכן כתבו הרמב”ם כהמשך וכסוים ל, כיצד חובת סעודה זו .. וכן חייב אדם לשלוח כו’.. משא”כ מתנות לאביונים (שאינם בדרגתו)

5) אבל י”ל דגם חיוב משתה ושמחה הוא מהענינים המיוחדים שבפורים, כי לא נמצא במק”א החיוב באופן כזה, כדלקמן בפנים. משא”כ קריאת התורה וכו’.
6) להעיר מפרש”י עה”פ (מג”א ט, כו), קיימו וקבלו היהודים גו’ ככתבם”, ששהא המגילה כתובה כתב אשורית”. וראה לקמן בפנים ובהנסמן בהערה 10.
7) מגילה ז, א.
8) משא”כ נס חנוכה.
9) יומא כט, א.
10) ראה צפ”ע”ג להרמב”ם ריש הלכות מגילה. וראה לקו”ש [המתורגם] חט”ז ע’ 366, וש”נ.

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

לחגים אחרים⁴⁹: „שהשכרות והשחוק אינה שמחה אלא הוללות...“ וכיצד ייתכן שתהיה „חובת סעודה זו... שותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו“.

ח. שלמות קבלת התורה על-ידי ביטול הדעת

אפשר להסביר זאת לפי האמור לעיל: כיון שבימי הפורים התקיים, כנאמר בגמרא, הענין של „קיימו מה שקבלו כבר“, השלמות של קבלת התורה, הרי כיון שהתורה היא גילוי רצונו והכמתו של הקדוש-ברוך-הוא, חמדה גנוזה⁵⁰, אין הנברא, שהוא מוגבר בידיעתו והבנתו ובמציאותו, יכול לקלוט אותה, ולכן במתן תורה „על כל דבור ודבור פרח נשמתו“⁵¹, ובדומה לכך, וביתר שאת, היה כאשר, „הדר קבלוהו בימי אחשורוש“, כדי לקבל את תורתו של הקדוש-ברוך-הוא, היה צריך להיות ביטול ההבנה והדעת עד כדי הפשטת הגשמיות, בדומה לנאמר ב„טור“ וב„שלחן ערוך“, וכן בשלחן-ערוך של אדמו"ר הזקן⁵², לגבי אופן התפילה של חסידים ואנשי מעשה (ש„המתפלל⁵³ צריך שיראה עצמו כאילו שכינה⁵⁴ כנגדו“), אשר „היו מתבודדים ומכוונים בתפילתם עד שהיו מגיעים להתפשטות הגשמיות ולהתגברות רוח⁵⁵ השכליות עד שהיו מגיעים קרוב למעלת הנבואה“ –

ובימי הפורים הגיעו ישראל לכך באמצעות מסירות הנפש שלהם במשך כל השנה כולה⁵⁶.

ט. ביטול הדעת על-ידי שכרות

ולפי זה מובן מדוע מתבטא „עיצומו של יום“, הענין העיקרי של פורים, בשמחה

49) הל' יו"ט שם ה"כ.

50) שבת פה, ב.

51) שבת שם. ראה תניא פל"ו. אגה"ק ס"ו.

52) או"ח ר"ס צה. וראה הל' ת"ת לאדה"ו פ"ד סו"ה.

53) סנהדרין כב, א.

54) בשו"ע אדה"ו, „שכינה שריו" כנגדו. ובטורשו"ע שם: ויחשוב כאילו שכינה כנגדו.

55) כ"ה בשו"ע אדה"ו ובטור. בשו"ע שם: כח השכלי.

56) ראה תר"א צב, ד. צה, ד ואילך. צו, א. צח, א.

ובכ"מ.

גם בשבח²⁰ ובשירה לה, יותר מאשר בחגים אחרים (בין אדם למקום),

ותוספת בהשתדלות מיוחדת בענין של „ואהבת לרעך כמוך“ ובמצות הצדקה, על-ידי משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים (בין אדם לחבירו).

ג. למצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים יש טעמים אחרים

אך אפשר עדיין לשאול: למצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים מוצאים טעמים אחרים: לגבי משלוח מנות, כד"י²¹ שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא כמשמע בגמרא בפרק קמא²² דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין מחלפי סעודתייהו להדדי ונפקו בהכי משלוח מנות אלמא דטעמא משום סעודה היא²³, (=החליפו סעודותיהם ביניהם ויצאו בכך ידי חובת משלוח מנות, מכך מובן שטעם משלוח מנות הוא לצורך סעודה), וכך גם לגבי מצוות מתנות לאביונים מובן מכמה מקומות שהיא כדי שיהיה להם (די) כסף לסעודת פורים²⁴ –

ולפי דעות אלו, שהטעם למצוות הללו הוא קיום סעודת פורים, ולשם כך יש להשתדל בקיום מצוות אלו, גם אם מקיימים בכך, יחד עם זאת, גם את מצוות ואהבת לרעך כמוך ומצוות צדקה – הרי אין ניכר ומודגש בהם הענין של „קיימו מה שקבלו כבר“?

ד. מהות מצוות הפורים – לשמח לב עניים

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין שגם לדעת הרמב"ם מובן כן – שמצוות מתנות לאביונים איננה רק כמצוות הצדקה, וכך גם

20) ע"ד קרבן תודה.

21) תרומת הדשן ס' קיא.

22) מגילה ז, ב.

23) וראה שו"ת חת"ס או"ח ס' קצו ע"ד ב' הטעמים,

ואשר זהו מחלוקת הרמ"א ופרי"ח כו'.

24) ראה לבושי שרד במג"א שם סתרצ"ה סק"ג.

ובפרמ"ג שם [וראה ב"מ עה, ב. ובפרש"י שם. ע"ז יו, ב

(ובפרש"י ותוס')]. צפע"ג לרמב"ם הל' מגילה פ"ב

סה"ו. וראה בהגסמן לקמן הערה 30.

בליה¹¹ מתוך מגילה¹² של קלף, פירסומי ניסא וכו'¹³.

משלוח מנות: כמוסבר ב„מנות הלוי“¹⁴, מטרתו להרבות שלום ורעות בין יהודי למשנהו, וזוהי מצוה כללית בכל השנה – אהבת ישראל, שהוא כלל גדול בתורה¹⁵. אך במצוות אהבת ישראל אין חובה לחפש יהודי כדי לקיים בו מצות „ואהבת לרעך כמוך“. והחידוש במצות „משלוח מנות איש לרעהו“ הוא: להשתדל ולמצוא „רעהו“ ולבצע בפועל על-ידי משלוח מנות שאפשר להשתמש בהן מיד (ולא כסף¹⁶) את מצות „ואהבת לרעך כמוך“.

מתנות לאביונים: הצדקה¹⁷ היא מצוה במשך השנה כולה. בפורים נוסף היתרון, שאין להסתפק בכך שכאשר יפגשו עני יקיימו את מצות „פתוח תפתח ו“, נתון תתן¹⁸, אלא צריך לחפש ולמצוא שני עניים כדי לתת להם „מתנות“.

זה מודגש גם במילים „קיימו מה שקבלו כבר“: אלו ענינים¹⁹ ש„קבלו כבר“, שכבר חייבים בהם ומבצעים אותם בלאו הכי. אך בפורים נוסף בהם ענין של „קיימו“ – קיום וחיוזוק – בשני התחומים: בין אדם לחבירו ובין אדם למקום: קיום והוספה בענין של תורה כפשוטה, כתיבת וקריאת המגילה, ועל-ידי כך

11) ראה צפע"ג לרמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ג.

12) דק"ו דר"י בן קרחא (מגילה יד, א), ומה מעבדות

לחירות אמרו' שירה ממיחה לחיים לא כ"ש" (וראה טו"א

שם) הוא בפשטות לכל הדיעות, אלא שלר"ג יתירה מוז:

„קרייתא זו הלילא“ (וכ"כ הרמב"ם הלכות הנוכח פ"א

סה"ו. וכ"ה בבה"ג הל' מגילה בסופו). וראה שו"ת חת"ס

יוד' טו"ס רל"ג.

13) ולהעיר משו"ת צפע"ג דיוניסק ח"ב ס' ח אות ג.

מהד"ט ט, א.

14) למגילת אסתר ט, טו. כ (ואילך).

15) תו"כ ופרש"י קדושים יט, יח.

16) ראה תענית כג, ב.

17) ראה מג"א ר"ס תרצד משל"ה ומהר"ל דמתנות

לאביונים צ"ל משלו ולא משל מעשר. וראה שו"ת כת"ס

או"ח ס' קלט.

18) ראה טו, ת. יוד.

19) להעיר שענין השמחה ומשתה ויו"ט ומשלוח מנות

איש לרעהו" (אסתר שם, יט) קבלו ע"ע עוד לפני כתיבת

ובקשת מרדכי – ראה מנות הלוי שם. מגלת סתרים שם

(פסוק יט). ועוד.

וענין זה, שהימים עצמם נעשים ימי משתה ושמחה אינו נמצא בחגים ומועדים אחרים.

זהו הקשר בין האמור לעיל לבין „קיימו מה שקבלו כבר“. בענין שאלה הם „ימי משתה ושמחה“ מתבטא גם הענין של „הדר קבלוהו בימי אחשורוש“⁴², ההיפך מאונס, כאשר ישראל קבלו את התורה „מדעתם“ ומרצונם⁴³.

ז. אופן המיוחד של שמחת פורים

ויש לומר, שהענין של „קיימו מה שקבלו כבר“ מתבטא בעיקר באופן המיוחד של השמחה בפורים, שאיננו נמצא במועדים אחרים ובחובות מצוה אחרות:

על מצות הסעודה אומר הרמב"ם⁴⁴: „כיצד חובת סעודה זו, שיאכל... ושותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו“. המקור להלכה זו הוא (כפי שאומרים המפרשים⁴⁵), בדברי רבא⁴⁶, „חייב⁴⁷ איניש לבסומי בפורי'א עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי“.

לכאורה, השכרות אינה התנהגות רצויה, כפי שמאריכים בכך המפרשים⁴⁸ בקשר להלכה זו, וכפי שהרמב"ם עצמו מסביר בקשר

בהכתוב „ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים“ שבו נאמר (וממנו למדין) החיובים דימי הפורים (וראה מנות הלוי ומגלת סתרים שם) (הובאו בהערה 119) – כי בזה מוסבר שגדר ה„ימי“ הוא „שמחה“ ומהו מסתעף החיוב דמשתה וכן המשלוח מנות ומתנות כו'.

42) להעיר דבגמ' (פסחים סח, ב) באים בחדא מחתא „הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה“], „שישמח בו במאכל ומשתה להראות שנוח ומקובל יום זה לישראל שנתנה תורה בו“ – פרש"י שם ד"ה דבעינן. שו"ע אדה"ו או"ח סתרצ"ד ס"ח]. הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט ימי משתה ושמחה.

43) ראה בה"ג הל' מגילה (קרוב לסופן), ועדיף יום פורים כיום שנתנה בו תורה. ועד"ז בשאלות ויקהל שאילתא סו. ובהעמק שאלה שם אות ו' מפרש ע"ז הנ"ל.

וראה שו"ת כתב סופר שם ס' קמא.

44) שם הט"ו.

45) מגיד משנה. הגהות מימוניות.

46) מגילה ז, ב.

47) בש"ס שלנו הגירסא מיחייב. אבל במאור הקטן על

הרי"ף, שער הכוונות בסופו, של"ה פ' תצוה ובכל דרושי

דא"ח שראיתי הל' הוא חייב איניש. וכן הוא ג"כ בא"ח

(הובא בבב"י ס' תרצה), שו"ע או"ח סתרצ"ה ס"ב, ס' יעב"ץ ועוד.

48) מאירי מגילה שם. כל בו (ס' מה בסופו). ועוד.

נצרכים לצדקה – מדוע מזכרים הרמב"ם בקשר למצות מתנות לאביונים?
אך לפי האמור לעיל, שמהותה של מצות מתנות לאביונים היא בעיקר „לשמח לב...“, הרי היא קשורה לכלל האומללים האלו. ובדרך זאת יש לומר, שבתחום השמחה כל אלו הם „עניים“ ונצרכים.

יותר מכך: מלשון הרמב"ם מובן, שכל שלושת הענינים – „סעודתו“, „שלוח מנות לרעיו“, וגם „מתנות לאביונים“ – מהותם היא השמחה, אך כיון ש„אין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים“, לכן „מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים“.

יש להבין: לגבי הסעודה מובן, שענינה היא השמחה, אך מנין לומד הרמב"ם שגם ענין של המצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים היא השמחה?

[וכן יש להבין: מהו הקשר בין „שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה“ דוקא למצות מתנות לאביונים? לכאורה, שייך ענין זה לכל מתן צדקה, כפי שמוכן גם מן הפסוק שמצטט הרמב"ם, ובכל זאת אין הרמב"ם מזכיר את המעלה „דומה לשכינה“ לגבי צדקה בכלל, כדלעיל, למרות שהוא מצטט שם³¹ את הפסוק „להחיות רוח שפלים...“].

ה. שלוש המצוות בפורים הן נפרדות זו מזו

לגבי משלוח מנות יש לומר, שלדעת הרמב"ם הטעם למצוה זו הוא, כדלעיל, לדאוג שלולת יהיה די לסעודת פורים, וזהו חלק מחובת הסעודה של האדם עצמו, כדברי הרמב"ם: „כיצד חובת סעודה זו, שיאכל... (והוא ממשיך באותה³² הלכה³³) וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות... ואם אין לו, מחליף עם חבירו, זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה

(31) בהל' מתנות עניים שם.

(32) כידוע שחלוקת ההלכות ברמב"ם בדיוק היא ולמדן ממנה וכו' (ראה לדוגמא הל' ת"ת לאדה"ו ק"א לפ"א ס"א [תתכו, א]).

(33) כ"ה בדפוס רמב"ם שלפנינו. ובספרי תימן. הוא בהלכה בפ"ע (ראה רמב"ם מהדורת פרענקל).

סעודתו“, שסעודת פורים היא ענין של שמחת מצוה – משתה ושמחה³⁴,

וכך גם קשורה מצות מתנות לאביונים לחובת משתה ושמחה המוטלת עליו, סעודת הפורים שלו³⁵,

כפי שכבר אמר הרמב"ם³⁶ לגבי שמחה ביום טוב, וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות הצירו ואוכל ושותה הוא ובניו אתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו...“, עיין שם.

אך קשה להסביר כך כאן לגבי מתנות לאביונים, כי הרמב"ם מפריד את הדין של „מתנות לאביונים“ בהלכה נפרדת: „וחייב לחלק לעניים ביום הפורים...“, לא בדומה לדין משלוח מנות, שאותו הוא כולל בהמשך אחד, ובאותה הלכה של מצות הסעודה³⁷,

ובמיוחד כאשר אין הוא מזכיר בהלכה שלאחריה בקשר למתנות לאביונים, וכשהוא אוכל ושותה...“, וכדומה, כפי שאמר בהלכות יום טוב.

מכך מובן, שזהו ענין נפרד שאינו קשור לחובת סעודתו, לחובת המשתה והשמחה המוטלת עליו.

יותר מכך – לפי האמור לעיל יוצא, שמשלוח מנות ומתנות לאביונים אינם ענינים נפרדים בפורים, אלא הם חלק מחובת הסעודה שלו, וכאשר אין הוא מקיים את מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים אין הוא יוצא כראוי

(34) אבל אין מוכרח לומר שהרמב"ם ס"ל כהתרה"ד (שבהערה 21), כ"א ע"ד פ"ל הב"ח א"ח ס"ט תרצה, ע"י"ש.

(35) אלא שהחילוק בין משלוח מנות ומתנות לאביונים לפ"ז הוא דמשלוח מנות הוא איש לרעהו, גם לעשירים, ומתנות הוא רק לאביונים עניים הנצרכים. ראה במקומות הג"ל הערה 30.

(36) הל' יו"ט פ"ז הי"ח. שו"ע אדה"ו הל' יו"ט סתק"ט סי"א (בהוספת הרא"י, הפסוק – לאחרי תיבת „האומללים“): שנאמר והלוי והגר והיתום וגו' – דברים טז, יד. וצ"ע שלא העתיק אדה"ו גם תיבת „והאלמנה“.

(37) ועד"ז הוא בשו"ע שדין מעות פורים לעניים הוא ס' בפ"ע, משא"כ החיוב ופרטי הדינים דמשלוח מנות הוא בהס"ד, דיני סעודת פורים.

ידי חובת מצות סעודת פורים (משתה ושמחה), בדומה ליום טוב,

וזהו ההיפך מן הנאמר בפשטות ומן המוסבר בכמה מקומות, שאלה הן שלוש מצוות נפרדות. וכפי שמוכן גם מלשון הרמב"ם לגבי מתנות לאביונים, האומר שמוטב להרבות בזה, כי „אין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים...“, כלומר, גם ללא זאת הוא מקיים את מצוות הפורים, כולל את ענין השמחה, אלא שאין זו שמחה גדולה ומפוארה, ואין היא מגיעה לגודל השמחה של מתנות לאביונים.

1. ימי הפורים עצמם הם ימי שמחה

ויש לומר, שההסבר לכל זה הוא:

הלשון במגילה³⁸ (שממש לומדים את שלוש המצוות: משתה – סעודה, משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים), היא: „לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים“. מן המילה „ימי“ מובן, חובת משתה ושמחה בפורים איננה פעולה שצריך לעשות ואשר זמנה הוא ביום זה, אלא זוהי מהות היום³⁹, תוצאה מכך שענינו של יום זה („ימי“) הוא „(משתה ו)שמחה“.

מכך מובן שגם הענינים האחרים של ימי הפורים, ולפחות החיובים הכתובים בהמשך אותו פסוק, ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, גם הם תוצאה מכך שימים אלו עצמם הם⁴⁰ ימי משתה ושמחה⁴¹.

(38) ט, כב.

(39) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 20 ואילך, שזהו חיוב על כל היום.

(40) בסגנון אחר קצת: עשיית ימים אלו („לעשות אותם“) לימי שמחה* היא ע"ג דברים: משתה – סעודה, משלוח מנות ומתנות לאביונים. וראה פרש"י שם, כח ד"ה „וננשׂים, משתה ושמחה וי"ט לתת מנות ומתנות“.

(41) עפ"ז אולי יש לבאר זה דלשון הרמב"ם בהי"ד הוא „שמחה ומשתה“ כסדרן בכתוב לפנ"ז (יט) א"ע דבפסוק זה לא נאמר התקנה והחיובים דימי הפורים, שהרי נזכר שם יו"ט ולא נאמר שם מתנות לאביונים, ולא כסדרן

(* להעיר מצפנ"ר השלמה ע' 30.